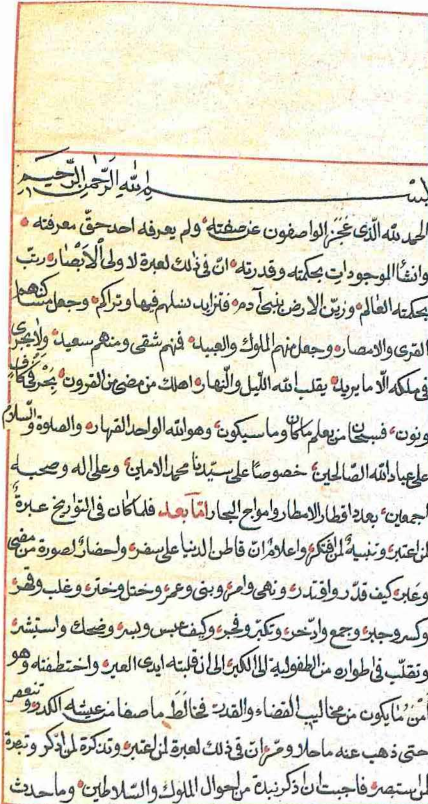
meşgul oldu. Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan ve Mâridînî diye de anılan Abdüsselâm Efendi vefatında Tekke mahallesindeki İbrâhim Bey hazîresine defnedildi.

Abdüsselâm Efendi'nin henüz basılmamış olan on beş kadar eseri vardır. Bir kısmı risâle hacminde olan eserlerinin başlıcaları şunlardır: 1. *Ümmü'l-ʿiber fî ẕikri men meżâ ve mer.* Mardin, Diyarbekir ve yöresiyle Kürt kabilelerinin ahlâk ve yaşayışından, bilhassa Yezîdîler'in durumundan bahseden eser, mahallî tarih açısından büyük bir önem taşımaktadır. Eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (AY, nr. 44) bulunmaktadır. 2. *Fâtiha Tefsiri.* Tamamen noktasız harflerle yazdığı bu sanatkârane eserini Bağdat Valisi Ali Rızâ Paşa'ya takdim etmiştir. 3. *el-Ḳırâṭıyye.* Ferâize dair biri küçük, diğeri büyük iki eserdir. 4. *Esmâʾü ricâli'l-ḥadîs̱.* Hadis râvilerinin hal tercümeleriyle ilgili bir kitaptır. Bunlardan başka edebiyat ve mantık ilimlerine dair çalışmaları da vardır.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذى عجز الواصفون عن صفته ولم يعرفه احد حق معرفته
وانشأ الموجودات بحكمته وقدرته ان فى ذلك لعبرة لاولى الابصار ورتب
بحكمته العالم وزين الارض بنى آدم فتزايد نسلهم فيها وتراكم وجعل مساكنهم
القرى والامصار وجعل منهم الملوك والعبيد فمنهم شقى ومنهم سعيد ولا يجرى
فى ملكه الا ما يريد يقلب الله الليل والنهار واهلك من مضى من القرون بحرف كاف
ونون فسبحان من يعلم ما كان وما سيكون وهو الله الواحد القهار والصلوة والسلام
على عباد الله الصالحين خصوصا على سيدنا محمد الامين وعلى اله وصحبه
اجمعين بعدد اقطار الامطار وامواج البحار اما بعد فلما كان فى التواريخ عبرة
لمن اعتبر وتنبيه لمن افتكر واعلام ان قاطن الدنيا على سفر واحضار لصورة من مضى
وعابر كيف قدر واقتدر ونهى وامر وبنى وعمر وختل وختر وغلب وقهر
وكسر وجبر وجمع وادخر وتكبر وفجر وكيف عبس وبسر وضحك واستبشر
وتقلب فى اطواره من الطفولية الى الكبر الى ان قلبته ايدى الغير واختطفته وهو
امن ما يكون من مخاليب القضاء والقدر فخالط ما صفا من عيشه الكدر وتنغص
حتى ذهب عنه ما حلا ومر ان فى ذلك لعبرة لمن اعتبر وتذكرة لمن اذكر وتبصرة
للمستبصر فاجبت ان اذكر نبذة من احوال الملوك والسلاطين وما حدث

Abdüsselâm Efendi'nin *Ümmü'l-ʿiber* adlı eserinin ilk sayfası (İÜ Ktp., AY, nr. 44)

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanlı Müellifleri, I, 381-382; *Hediyyetü'l-ʿârifîn,* I, 572; Brockelmann, *GAL Suppl.,* II, 780; Kehhâle, *Muʿcemü'l-müʾellifîn,* Dımaşk 1376-80/1957-61 → Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), V, 229.

 Mücteba Uğur

ABDÜSSELÂM el-ESMER

(عبد السلام الأسمر)

Abdüsselâm b. Selîm el-Esmer el-Feytûrî (ö. 981/1574)

Arûsiyye tarikatının ikinci pîri, Kuzey Afrikalı tanınmış sûfî.

12 Rebîülevvel 880'de (16 Temmuz 1475) Trablusgarp'ın Zelîtan bölgesinde doğdu. Mensup olduğu Feytûriyye kabilesinden dolayı Feytûrî nisbesini aldı. Gördüğü bir rüya üzerine annesi oğluna Esmer lakabını verdi. Yaşadığı dönem Hafsîler, İspanyollar, yerli kabileler, Saint John şövalyeleri ve Osmanlılar'ın Trablusgarp hâkimiyeti için mücadele ettikleri hassas ve karışık bir devreye rastlar. İlk tasavvuf terbiyesini Arûsiyye tarikatı şeyhlerinden Abdülvâhid ed-Dükâlî'den aldı ve ona yedi yıl hizmet etti. Bid'at ve hurafelerle mücadeleyi esas alan irşad anlayışından dolayı kabilelerle arası açıldı. Yöredeki düğün âdetlerine, ölülerin ardından yapılan matem törenlerine ve kadınlarla erkeklerin bu törenlerde bir arada bulunmalarına karşı çıktığı için bazı olaylar meydana geldi. Bölgede hâkimiyetini güçlendirmek isteyen Hafsî hânedanı bu olayları öne sürerek Abdüsselâm'ı Trablusgarp'tan uzaklaştırdı. Bunun üzerine, doğum yeri olan Zelîtan'da yeniden oturma hakkı elde edinceye kadar irşad faaliyetlerine ara verdi. Berâhime kabilesinin daveti üzerine Zelîtan'a yerleşerek bir zâviye kurdu ve orada vefat etti (Ramazan 981/Ocak 1574). Türbesi bugün de Trablusgarp'ın önemli bir ziyaret yeri olup yanında bulunan el-Ma'hedü'l-Esmerî'de dinî eğitim yapılmaktadır.

Arûsiyye ile ilgili kaynaklara göre, Arûsiyye'ye intisap etmeden önce seksen kadar şeyhten feyiz alan Abdüsselâm el-Esmer'in şeyhliğini Arûsiyye'nin kurucusu Ahmed b. Arûs (ö. 868/1463) önceden haber vermiştir. Abdüsselâm el-Esmer bazı ekleme ve kısaltmalarla tarikatın evrâdını yeniden tertip etmiş, müridlerinin tütün içmesini yasaklamış ve beyaz elbise giymelerini tavsiye etmiştir. Ayrıca "huzur" adını verdiği zikir meclislerinde bendir çalmayı gelenek haline getirmiştir. Huzur zikri yapılırken ferdî zikre izin vermemiş, müridlerin bu meclislere devamını şart koşmuştur. Müridlerinden akîde konusunda Senûsî'ye, mârifet hususunda da İbnü'l-Arabî'ye uymalarını isteyen Abdüsselâm el-Esmer, İbnü'l-Arabî'yi bütün zamanların en büyük velîsi olarak kabul eder.

Eserleri. 1. *el-Envârü's-seniyye fî esânîdi't-ṭarîḳati'l-ʿArûsiyye.* Bu eserinde, şeyhi Abdülvâhid ed-Dükâlî'den Arûsiyye tarikatının kurucusu Ahmed b. Arûs'a ve ondan da Ebü'l-Hasan eş-Şâzelî'ye ulaşan tarikat silsilesini vermiştir. 2. *Naṣîḥatü'l-mürîdîn li'l-cemâʿati'l-müntesibîn li'l-ʿArûsî. el-Vaṣıyyetü'l-kübrâ* (Kahire, ts.) adıyla tanınan klasik bir "âdâb risâleşi" tarzındaki bu eserde müridlerin davranış ve âdetlerini nasıl düzenlemeleri gerektiğini anlatır. 3. *el-Vaṣıyyetü'ṣ-ṣuġrâ.* Bu eser *el-Vaṣıyyetü'l-kübrâ*'nın muhtasarı olup Müleycî'nin *Fî Ḥâmişi ḥayâti seyyidî ʿAbdisselâm el-Esmer* (Tripoli 1969) adlı eserinin içinde basılmıştır.

Abdüsselâm el-Esmer'in hayatıyla ilgili olarak Muhammed b. Muhammed Mahlûf tarafından yazılan *Mevâhibü'r-raḥîm fî menâḳıbi Mevlânâ eş-Şeyḫ seyyidî ʿAbdisselâm b. Selîm* adlı menâkıbnâme, *Tenḳīḥu ravżati'l-ezhâr ve münyetü's-sâdâti'l-ebrâr fî menâḳıbi seyyidî ʿAbdisselâm el-Esmer* adıyla neşredilmiştir (Tunus 1325). Bu eser Abdüsselâm el-Esmer'in müridlerinden biri olan Kerîmüddin Bermûnî'nin *Ravża-tü'l-ezhâr ve münyetü's-sâdâti'l-ebrâr fî menâḳıbi ṣâḥibi't-Ṭâr* adlı eserinin bir muhtasarıdır. Aynı soydan Ebû Muhammed Abdüsselâm b. Sâlih el-Esmer de onun hakkında *Fetḥu'l-ʿalîm fî menâḳıbi ʿAbdisselâm b. Selîm* adlı bir eser kaleme almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İshak b. İbrâhim el-Müleycî, *Fî Ḥâmişi ḥayâti seyyidî ʿAbdisselâm el-Esmer,* Tripoli 1969; Muhammed Mahlûf, *Şeceretü'n-nûri'z-zekiyye,* Kahire 1349 → Beyrut, ts. (Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî), I, 318; Brockelmann, *GAL Suppl.,* II, 683, 998; F. De Jong, *Turuq and Turuq-Linked Institutions in Nineteenth Century Egypt,* Leiden 1978, s. 129; a.mlf., "al-Asmar", *EI² Suppl.* (İng.), I, 93-94; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris* (nşr. İhsan Abbas), Fas 1347 → Beyrut 1402/1982, I, 205-207.

 İrfan Gündüz